

FRANCISCO VEIGA, *La trampa balcánica. Una crisis europea de fin de siglo.* — Ed. Grijalbo, Barcelona, 1995.— 398 p., 5 mapes (22,5 x 15,5).

«La trampa balcánica» és, fins ara, la darrera obra del professor Francisco Veiga expert en l'Europa de l'Est durant l'etapa d'entreguerres. Les seves obres anteriors «La mística del ultranacionalismo» i «Els Balcans. La desfeta d'un somni» constitueixen una aportació original en el conjunt de la producció historiogràfica catalana i espanyola, acusades sempre d'un excessiu localisme. L'obra actual, un assaig ben documentat i sòlid, continua en aquesta línia i constitueix una guia imprescindible per entendre les recents guerres balcàniques i ens confirma la professionalitat i la vàlua del seu autor.

L'obra, dividida en tres parts, s'inicia amb una part dedicada a repassar la història de la Península Balcànica des de la independència grega (1830) fins a l'esclat de la Primera Guerra Mundial (1914). En aquesta part l'autor analitza de forma crítica l'actuació de les potències occidentals tant a nivell diplomàtic com militar en aquella zona. En aquestes intervencions, que recorden l'actitud dels Estats Units respecte l'Amèrica Central, la principal característica ha estat el desconeixement mutu entre els pobles balcànics i les potències occidentals. Els primers intentant sempre manipular les rivalitats entre les diferents potències en benefici propi i les segones intervenint en la qüestió balcànica com un mitjà de refermar el seu poder i prestigi, situació que s'ha anat repetint al llarg del temps en les successives crisis dels Balcans.

Un exemple d'aquesta dinàmica és la desmembració de l'Imperi Turc marcada per la rivalitat d'austriacs i russos que pretenien repartir-se les restes d'aquest i per les pressions de britànics, francesos i alemanys partidaris de mantenir-lo com a element equilibrador de la zona. Veiga fa un retrat gens complaent de l'actuació dels occidentals de la qual afirma que ha estat marcada sempre per la improvisació, la descoordinació i per les rivalitats que han provocat que en nombroses ocasions els Balcans fossin escenari de lluites i conflictes generats per situacions totalment alienes a la situació de la península, com una mena d'escaquer on

les potències occidentals lliuraven les seves partides particulars i on la situació pròpia dels Balcans quedava en un segon terme.

Una aportació important de l'obra és la descripció del sorgiment de les diferents identitats nacionals dels nous estats balcànics. Aquest procés que generarà tensions i desembocarà en dues guerres balcàniques (1912 i 1913) i servirà d'excusa per a l'inici de la Primera Guerra Mundial, configurarà a grans trets el mapa balcànic i significarà el punt de sortida d'una sèrie d'estats que durant el període d'entreguerres intentaran vertebrar unes societats civils que donin solidesa i estabilitat als nous estats. Aquest procés de creació d'unes capes mitjanes bàsicament agrícoles i mercantils que havien de donar cos a les noves entitats nacionals fracassarà i aquest fracàs constitueix segons l'autor una clau importantíssima per entendre la inestabilitat i fragilitat dels estats balcànics sorgits de la Primera Guerra Mundial. La manca d'una societat civil vertebrada i cohesionada impediria que aquests projectes nacionals reïssin.

La segona part del llibre explica com el règim comunista, paradoxalment, aconsegueix donar forma a aquestes classes mitjanes, unes classes mitjanes lligades a l'estat i sorgides de l'aparell estatal i dels grans consorcis financero-industrials sorgits per l'acció del propi estat. El cas iugoslau seria el més representatiu, però l'autor també centra la seva atenció en el cas romanès, que va tenir certes similituds amb el cas iugoslau i en el cas albanès que sempre va constituir un cas a part en el context balcànic.

Veiga afirma que el fracàs dels models socialistes i, especialment, del model autogestionari iugoslau, és on cal cercar les causes dels actuals conflictes i no en passats remots. L'actual guerra a l'antiga Iugoslàvia seria fruit d'unes determinades tensions socials, polítiques i econòmiques fruit de la situació iugoslava dels últims cinquanta anys i, per tant, estan fora de lloc totes aquelles explicacions o teories que parlen dels Balcans com una zona maleïda condemnada a enfrontaments bèlics interètnics.

En definitiva, Francisco Veiga ha bastit una obra sòlida i rigurosa que a través de mòbils socio-econòmics intenta donar una visió del tema allunyada de tots els tòpics fatalistes, historicistes o simplistes que des dels últims cinc han anat apareixent

a la premsa occidental i que l'autor dissectiona i analitza intel·ligentment i sense pietat en la tercera part de l'obra centrada en el conflicte iugoslau. Sens dubte els llargs anys que l'autor ha exercit com a professor d'Història a la Facultat de Ciències de la Comunicació de la UAB es reflecteixen en els seus judicis sobre el paper dels mitjans de comunicació que ha estat determinant en la visió que des d'Occident s'ha tingut del conflicte iugoslau.

«La trampa balcànica» és, sens dubte, una de les obres més importants sorgides en el panorama historiogràfic nacional en els últims temps i és especialment recomanable per a tots aquells que vulguin tenir una visió diferent del tema i que no caigui en els esterotips ni en les explicacions simplistes.

ANTONI SOTO